

טורי סקפה משה
7412
בן סיניורה ושלמה
נולד ב- 1914
שרת בגדוד "ברק" (12)
נפל ב- 18.5.1948
בקרב על משטרת צמח.

סקפה, משה (גינגי)

בן סיניורה ושלמה, נולד בשנת 1914 בעיר סלוניקי. יוון.
הוא סיים בית-ספר תיכון ובשנת 1932 עלה ארצה עם
הוריו שהתיישבו בתל-אביב. במשך הזמן השתלם
במכונאות ועבד במקצוע זה. היה חבר ותיק ב"הגנה".

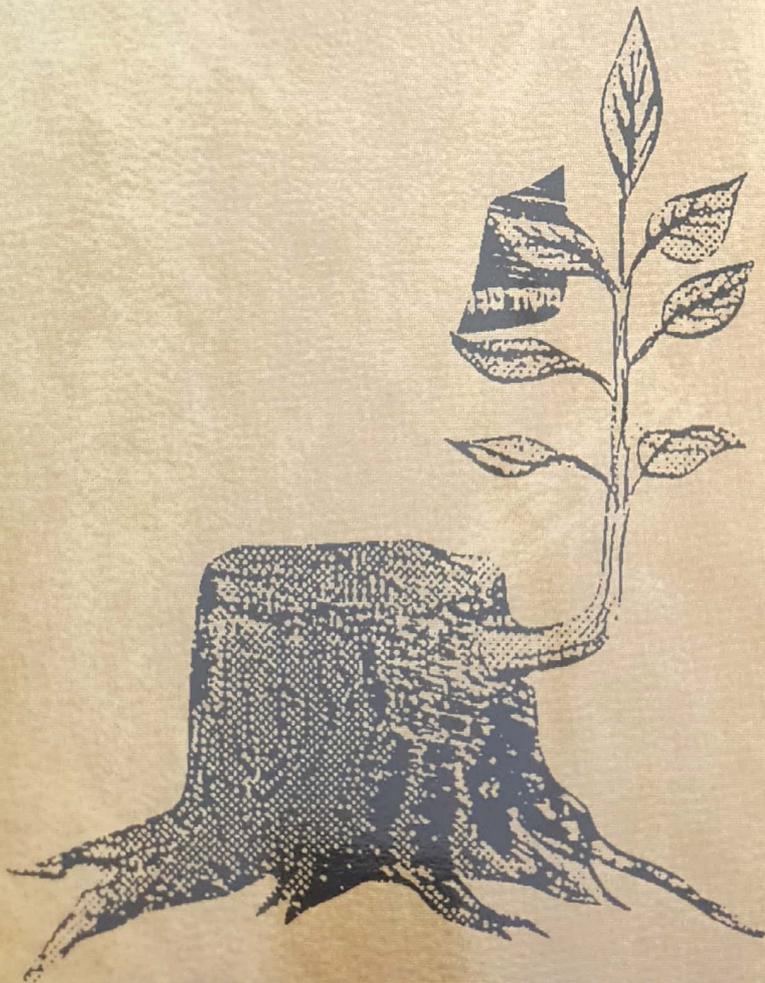
עם הקמת המדינה התנדב, שירת בחטיבת "גולני",
ועמד על משמר מבוא הארץ בעמק הירדן. הסורים
פלשו לעמק הירדן ביום 14.5.1948, השתלטו על כמה
משלטים באזור, אך נבלמו על-ידי מערך כוחותינו
בצמח. ב-18 במאי פתחו הסורים בהתקפה על צמח
בסיוע ארטילריה וטנקים. כוחותינו לא עמדו בפני
עוצמת ההתקפה הסורית, תחילה נפלה העיירה צמח
ולבסוף גם תחנת המשטרה, והמגינים נסוגו תחת אש
הסורים לעבר דגניה. בקרב זה נפל, ביום ט' באייר
תש"ח (18.5.1948) והובא למנוחת-עולמים בקבר-אחים
בבית-הקברות הצבאי בדגניה א'.

"יהי זכרו ברוך"

הנוף האנושי של החטיבה

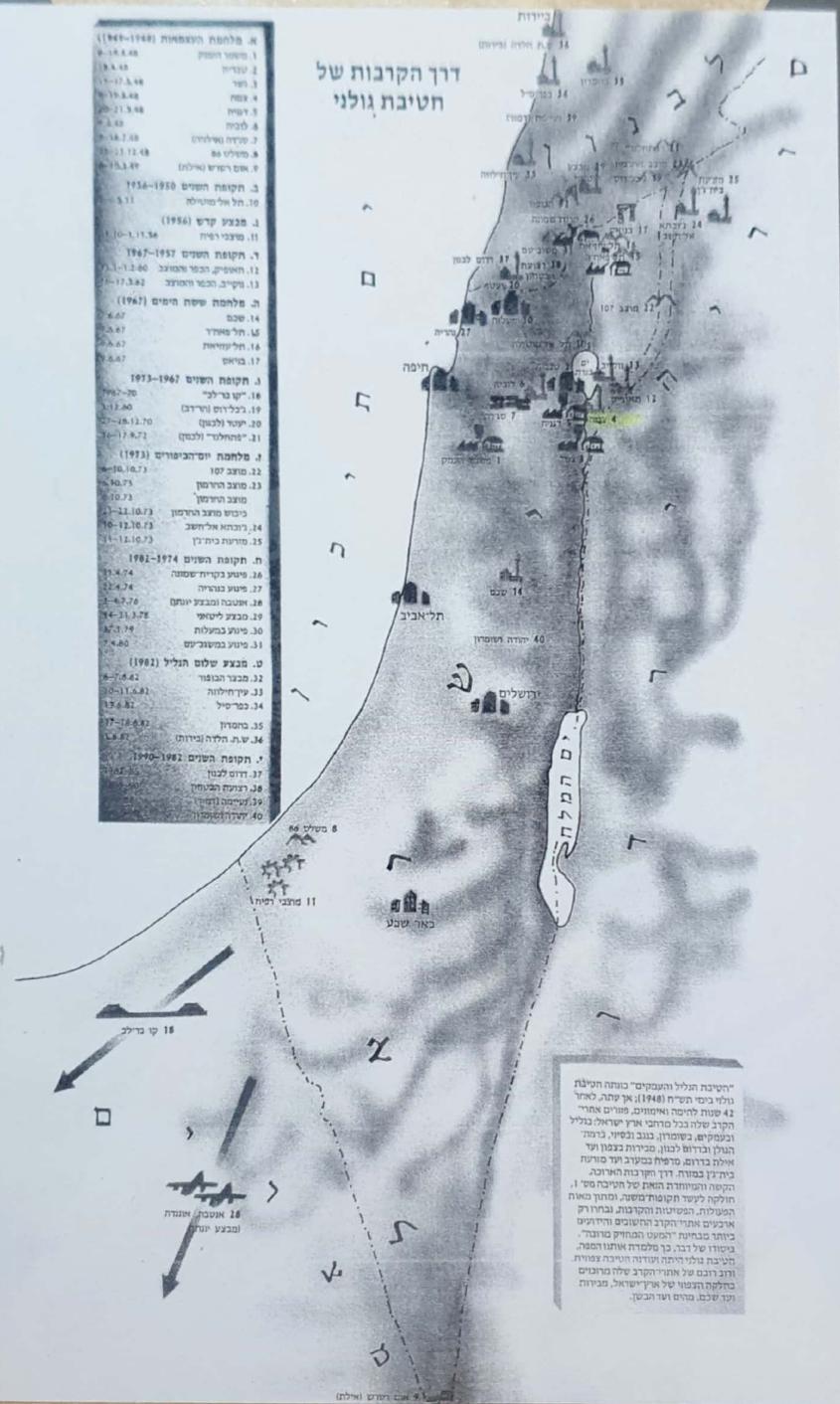
הנוף האנושי של חטיבת גולני במלחמת העצמאות היה מגוון ודב־פנים. הוא מאפיין את "דור תש"ח" בארץ־ישראל של אותם הימים. מייסדי החטיבה, ראשוני לוחמיה ומפקדיה, היו אנשי ההתיישבות, עובדי־אדמה מן המושבה, המושב והקיבוץ של מרחבי הגליל והעמקים, ובתוכם שומרי מסורת לא מעטים. אליהם נוספו במרוצת חודשי לחימה ארוכים בני עיר רבים ואף עולים חדשים אנשי גח"ל ומח"ל. ראוי לציין, כי בימי תש"ח היו בחטיבת גולני בחורות רבות, אשר שירתו בכל היחידות בתפקידים שונים, ורבות מהן פעלו כקשריות או חובשות קרביות. כבר במלחמת העצמאות היתה חטיבת גולני כור היתוך לילידי הארץ ולבני העליות השונות. בסיכום המבוא שכתב נחום גולן לספר "אילן ושלח" נאמר: "...צמחנו בנוף הגלילי ובמישורי העמקים, ובמרחבי הנגב הרחבנו אופקים - התבגרנו. ההתיישבות בעמקים ובגליל היא שנתנה לחטיבה את צביונה וחותמה המיוחד, וממנה ספגה את ערכיה, כי על כן היתה החטיבה כפרית ונאמנה לערכים שינקה בגושי התיישבות אלו. ציינו אותה תכונותיו של עובדי־האדמה ויושבי־הכפר: עקשנות, צמידות

למשימה, שורשיות ושקט..."

דרך הקרבות של חטיבת גולני

א. מלחמת העצמאות (1948-1949)	
1. מוטקו	8-18.4.48
2. טרסיה	13.4.48
3. חר	17-17.4.48
4. זמח	19.4.48
5. דרומ	20-21.3.48
6. לביח	3.48
7. טרסה נשלוט	9-18.2.48
8. מוטקו	12-11.12.48
9. אום רזאש (אלת)	19-15.3.49
ב. תקופת השנים 1950-1956	
10. תל על מנוחיל	5-5.51
ג. מבצע קדש (1956)	
11. סוכני רחיה	1.10-1.11.56
ד. תקופת השנים 1957-1967	
12. האסיף הכפר המרכז	7.1-1.2.60
13. קטיף הכפר המרכז	6-17.3.62
ה. מלחמת ששת הימים (1967)	
14. שכם	4.67
15. תל שארד	5.67
16. תל עזריאל	5.67
17. בואס	7.5.67
ו. תקופת השנים 1967-1973	
18. ק"י בר-לב	1967-70
19. נכרדוס (הריד)	1-12.60
20. קיטל ולבן	27-18.12.70
21. "מחולל" ולבן	21-12.8.72
ז. מלחמת יסביבורים (1973)	
22. מוצב 107	10-10.73
23. מוצב הירחון	4-10.73
24. מוצב הירחון	11-21.10.73
25. מוצב אילוש	16-12.10.73
26. מוצב ביתרן	21-12.10.73
ח. תקופת השנים 1974-1982	
27. מוצב בקיח שטנה	11.4.74
28. מוצב בורחיה	22.4.74
29. אנטנה ומבצע יומם	1-4.74
30. מבצע ליטני	14-21.7.75
31. מוצב במעלות	8-7.79
32. מוצב במעבקים	7.80
ט. מבצע שלום הגליל (1982)	
33. מבצע הופר	8-7.4.82
34. עיר חולות	10-11.5.81
35. כפר סיל	15.6.82
36. בחרון	17-18.8.82
37. ע"ת הלוח (נירית)	18.82
י. תקופת השנים 1982-1991	
38. דרום לבנון	1982
39. רצועת הביטחון	1982
40. ערבת רמון	1982

"חטיבת גולני והמפקדים" כותה חטיבת גולני כיום תש"ח (1948); אך עתה לאחר 42 שנות לחימה ואימונים, מורים אתר הקרב שלה בכל מרחבי ארץ ישראל בגליל ובנטיקיים, כשחורון, נגב, נסיף, כנרת, הגליל וברדום לבנון. מטרות כצמח ועי אילת בדרום, מרחב במעבד ועד מוצב ביתרן במוט. דרך הקרבות הארוכה והקשה והמיוחדת האת של חטיבת גולני חולקה לעשר תקופות שונות, ומתוך האות המעלות, המטרות והקרבות, נבחרו רק ארבעים אתר הקרב והמטרות והדומים ביותר מבחינת "המעט המחוקק מורג" וניסוחו של י.ב. כן מלמדת אתר המטרות, חטיבת גולני יחד עם חטיבת חטיבת צפונית ודרום של אזור הקרב שלה מורגים כחלקה המפוזר של ארץ ישראל, מבינות ועד שכם, מורים ועד הכיט.

הקרב בו השתתף ונפל משה ז"ל

כבוש המשטרה בצמח

מכשלון התקפתנו על צמח ועד לראשית מאי, עמדה משטרת צמח להעוב על ידי הבריטים. ברור היה שבנין זה עלול לשמש קרש-קפיצה בין לגבי ישובי עמק-הירדן באם יתפס על ידי הערבים, ובין לגבי ערביי צמח אם יהיה בידינו. על כן כה רבתה התכונה לקראת יום הפינוי, קויים מגע של קבע עם אנשי המשטרה, כדי לדעת מראש על יום הפינוי, ומחלקה בפיקודו של מוטקה פלונסקי ז"ל (נהרג אחר-כך בקרבות סג'רה) הנתה בדגניה א', מוכנה להקרא בכל רגע לבוא להשתלט על הבנין.

ב-27.4.48, בשעה 18.00, הודיעה התצפית, שהבריטים עזבו את המשטרה. עבר זמן-מה עד שהספיקה המחלקה להתארגן ולצאת לשטח, וביתיים נתפס בנין המשטרה ע"י הערבים. נראה היה בעליל, שהבריטים הודיעו לערבים על מועד יציאתם, כי מיד, עם צאת אחרון האנגלים, נכנסו הערבים לבנין.

כשנמצאה המחלקה לפני הקרנטינה הישנה, 400 מ' צפונית-מערבית למשטרה נפתחה עליה אש מן הבנין. המחלקה נפרסה והמשיכה להתקדם, בהסתערות זריזה הצליחו האנשים לתפוס את בנין בית-הספר הסמוך למשטרה. כל הנסיונות להמשיך ולהתקדם לעבר המשטרה נכשלו מחמת האש שנורתה מן הבנין, אש שהלכה וגברה (כנראה שהגיעו לאויב תגבורות נוספות). אותה שעה נפתחה אש גם מכיוון צמח גופא. המחלקה נתבססה בביה"ס וענתה באש.

מדגניה יצאו שתי כיתות פל"ם אשר תפסו את טחנת הקמח ההרוסה שמשמאל לכביש. מעמדה חדשה זו אפשר היה לכסות באש את הכניסה למשטרה ולמנוע מן האויב את הכניסה והיציאה מהבנין.

בינתיים החשיך היום. ברור היה, שבלי פריצת קיר הבנין בחומרי נפץ לא נוכל לחדור פנימה. חומרי הנפץ הובאו לדגניה בערב מאשדות-יעקב וסודרו ב-4 תרמילי גב, שכל אחד מהם הכיל מטען של 20 ק"ג. סידורי ההפעלה היו פרימיטיביים (ע"י הצתת פתיל מלוכסן-החיתוך). עם חשכה יצאתי מדגניה עם שתי כיתות: «סבלים» נושאי-חומר ואבטחה להם.

הגענו לבית-הספר. פגשתי את מוטקה פ., שהיה המפקד במקום, והלה הודיעני שזחל אל הגדר המקיפה את הבנין ופרצה במספרים, על מנת להכשיר פריצה בכוח רב יותר. קבענו שתי כיתות שירתקו את המשטרה מצד צפון-מערב, ואלו כיתה שלישית עם כיתת פל"ם — יפרצו לבנין מצד מערב. אל היחידה הפורצת צורף חבלן ושלושה

«סבלים». כיתות הרחק פתחו באש, על מנת להסיח דעתו של האויב ולהטות אליהם את אשו, ואותה שעה התקדמה יחידת הפורצים אל בנין המשטרה, וחלנו לאורך הגדר וחיפשנו את הפרצה. כשמצאנוה לבסוף, נתברר, שרק כמה חוטמים מן הגדר נחתכו, ולמעשה היתה הגדר סבוכה בקונצרטיות ותיל רב.

אותה שעה נפצע מכדור תועה אחד הפורצים והחל לצעוק. צעקותיו גילו את מקומו לאויב, והוא התחיל לכוון אלינו את אשו. האנשים נסוגו מעט (הסבלים ברחו לגמרי). תפסתי תרמיל עם חומר נפץ והטלתיו כבונגלור על הגדר. הרחקנו את יתר התרמילים והפעלתי את המטען.

מיד עם התפוצצות הגדר, התקדמנו, ועמנו שאר התרמילים, דרך פרצת הגדר והנחנו את חומר הנפץ ליד הקיר. הפתיל הוצת, ואנו נסוגנו לעבר בית-הספר.

בשמעה התפוצצות, הודעתי למוטקה שעליו לצאת עם יחידתו ולפרוץ לבנין. היחידה יצאה, כעבור זמן-מה שמעתי קריאות: «אין פריצה! לסגת!» הודעתי לחבלן, שיראה ליחידה את מקום הפרצה. יחד הצטרפנו לכוח הפורץ ונכנסנו ראשונים לתוך הבנין. ראינו את הערבים יורדים במהירות ממגדל המשטרה. יריתי אליהם כמה כדורים באקדחי וורקתי רימון לעברם. מיד שמעתי את מוטקה קורא אלי: «רימון!» — הסתכלתי סביבי, אך לא ראיתי דבר, אותה שעה אירעה התפוצצות על ידנו. רפאל החבלן נפצע פצע קשה בגבו. בינתיים פרצו הכיתות פנימה וסיהרו את הבנין. ערבי אחד נהרג ואחד נשבה. השאר הצליחו להמלט. מדברי השבוי נתברר, שבמשטרה היו 25 רובאים ומקלע אחד. בלילה נורו עוד כמה יריות מן הכפר לעבר המשטרה, אך לפנות בוקר ברחו ערביי צמח מן העיירה. אנשינו חדרו לעיירה וסרקוה. לא נמצא איש עד הקרנטינה החדשה.

דן פרומקין

הפריצה לבנין
המשטרה בצמח

יומן המערכה

עם כל חשיבותה בעינינו מאז מלחמת העצמאות, מתברר שעצירת הטנק לא הותירה את רישומה ביומנו האישי של ג'ורא שנאן (ג'ורא, חבר קיבוץ אפיקים), מפקד דגניה א' באותו יום קרב:

16/5/48 התקפה ראשונה של הסורים על צמח. כבשו את הקרנטין ומחנה חיל הספר. ישיבת ועד הגוש בעניין פינוי כללי.

17/5/48 ישיבה שנייה לפינוי. פיקוד הרשה לפנות רק משקי קו ראשון (גשר, מסדה, שער־הגולן, עין־גב) אשר ילדיהם היו כבר מחוץ למשקים. התקפה שנייה על צמח ללא תוספת כיבוש.

18/5/48 צמח כולה נכבשה בהסתערות שריונים שנמשכה כמה שעות. השריונים נעמדו מול דגניות. בריחת נסיגה של מגני צמח. חללים רבים. בלילה נכשל ניסיון פלמ"ח לכבוש את צמח. התחיל פינוי בריחה באוטומוביל וברגל ליבנאל תחת הרעשת תותחים על הדרך. פינוי משקים היה דרך מנחמיה. חלק מהמכוניות נעצר עד הערב בכנרת בגלל ההרעשה. בשעה 12.30 קיבלתי פקודה לקבל פיקוד על דגניות. הרעשת דגניות.

בערב עזבו מסדה ושער־הגולן את משקיהם.

19/5/48 הרעשת דגניות נמשכה.

עזיבת שער־הגולן ומסדה עשתה שמות בנפשות עמק־הירדן.

20/5/48 התקפה גדולה על הדגניות התחילה ב־04.15, נחנקה ב־07.45, נסיגה

סופית מצמח לפנות ערב תחת לחץ מפלת יום ותותחי שדה שהגיעו לפנות ערב.

21/5/48 כניסה לצמח, קבורת חללינו, 45 בדגניה א', קבר אחים.

22/5/48 פעילות תותחים.

עדויות

עדות יוצאת דופן מאותם ימים, ומעדו השני של קנה התותח, קיבלנו מיומנו של הקצין לויטגט מאיז חדיפי, מפקד הטנק הסורי שנעצו בדגניה. רק טבעי הוא שהרישום ביומן מסתיים בתאריך 20/5 ללא ציון השעה.

היציאה חיתה ממחנה מצפון לבירות ביום 12/5, לאחר ביקור שר ההגנה בחברת הגנרל צפרה פחה במחנה. משם, דרך צידון, בניאס וקוניטרה, הצטרף הכוח לקרב שהתחיל קודם לכן, ובו היו להם פצועים.

15/5 התקפנו את צמח במשוריינים ומטוסים, תותחי שני הצדדים פועלים. בערב נערכנו במקום שני לקראת הבוקר.

16/5 התרכזנו במרחק 300 מטר מצמח והתקפנו את העיר במשוריינים שלנו. התחולל קרב גדול, ונפלו הרבה פצועים והרוגים.

17/5 התרכזנו ממזרח לחיית למנוחה. הפלוגה הראשונה התקדמה. טנק נפל לים כנרת.

18/5 התקפנו את צמח. הטנק שלי נכנס ראשון. הרסתי את המוקשים ברימונייד כשאני הולך רגלי.

19/5 היערכות והתקפה מכל הסוגים. במערכת היום הראשון נהרגו 67 יהודים.

20/5 התקפנו מושבה ממערב לצמח (=דגניה).

תאריך נפילתו של משה ז"ל

ביום שלישי בבוקר, ה־18 במאי, נפתחה עלינו ההתקפה הגדולה. זמן־מה עמדנו בפני האש הקטלנית של האויב ולחץ הטנקים שלו, אך נשברנו! הצלחנו להחליץ מן הקו דרך סימטאותיה העקלקלות של צמח ולהגיע בנשק ביד, עם הפצועים, אל תחנת־המשטרה. ידעתי: צמח אבודה. האויב עולה על דגניה!

ניסינו להתבצר בבית־המשטרה. מרגע לרגע רבו הפצועים וההרוגים. כבר נשארנו רק כ־20 איש שלמים במשטרה. לא הבנתי, לשם מה אנו שרויים עדין כאן. האויב חוסם בטנקים שלו את דרך נסיגתנו לדגניה. — האם בגופנו נעצרים? הד מכונת־היריה שלנו נשמע מעל הגג, — „המוהיקני־האחרון!“ — אמרתי בלבי — והנה מכיין גם הוא ירד אלינו והודיע: יריותינו אינן משפיעות על רכב־האויב. ניתנה פקודת־נסיגה: „לעזוב את הפצועים ולצאת!“...

דרך הפירצה, שבה נכנסנו כמנצחים לפני שלשה שבועות, יצאנו עכשיו בנסיגתנו, ופנינו לדגניה...

עד היום איני יודע, כיצד עברתי את „דרך־המות“ הזאת והגעתי שלם בגופי. האויר היה דחוס משריקות כדורים ופגזים. ידעתי: הנופל לא יקום עוד... חברים, שיחדיו גדלנו ולמדנו, נפלו לעיני, וידי קצרה מהושיע. המות פשט אחרינו את ידיו הארוכות וקצר את קצירו בלירחם...

מוועזעים הגענו לדגניה. הד־עמום נשמע מצמח... עם ערב נשתרר שקט. דממה מבשרת רעות ירדה על הכל. — דרוכים ישבנו, וחכינו ליום המחרת.

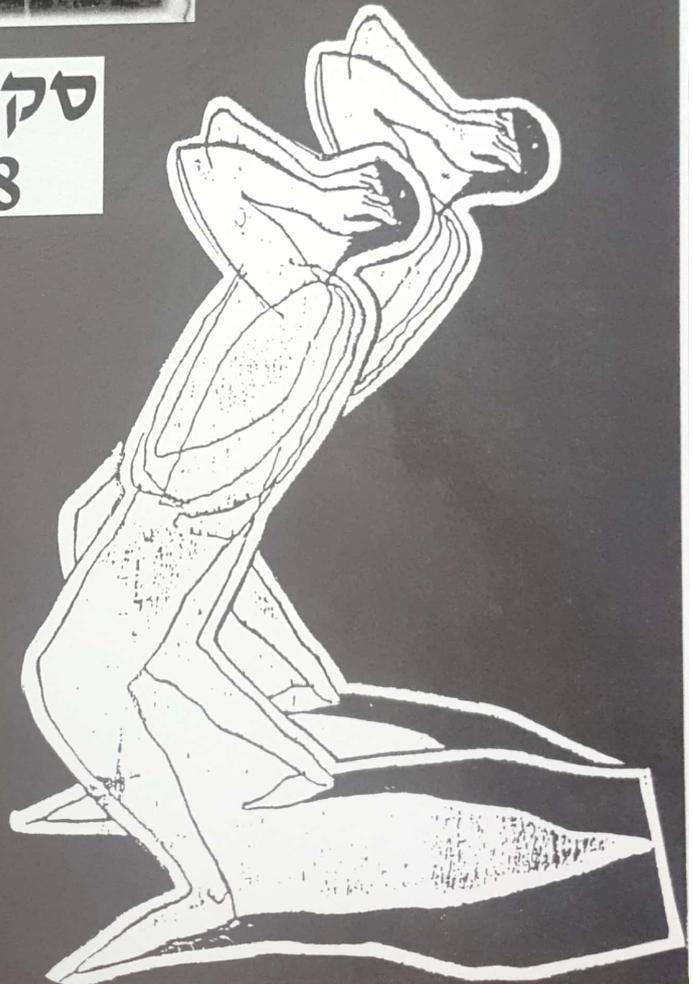
אמרי

האנדרטה הישנה בצמת לוזר חלל
מלחמת השחרור בעמק הירדן

סקפה משה ז"ל
1914-1948

...את נכבד את כולם
את יפה הבגדית והתואר
כי רעות שבבאת, לעולם
לא תתן את לבן לשבח.
אהבה מקודמת בדם
את תשובי ביננו לפרוח.

חיים גרי.

אתה היית ילד יותר מנפשך!
אתה היית ילד.
היית פשוט: אדם,
אהבת!
ואפשר שלא ראית את ענן האהבה שהלך לפניך;
אנחנו ראינו אותנו!
חבל שלא אמרנו לך זאת קודם.
ואולי אפשר שלא יכולנו לומר.
אנחנו אנשים פשוטים ומקמצים במחמאות.

ע.הילל

